

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертация за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ по
Професионално направление 3.2. Психология, Област на Висшето образование
3. Социални, стопански и правни науки.

Автор на дисертационния труд: Христо Й. Йорданов

Тема на дисертационния труд: „Самооценката за професионално
самоусъвършенстване на учителите“

Научен ръководител: доц.д-р Мария Мутафова.

Член на научното жури: доц.д-р Русанка П.Манчева

Получени материали: дисертационен труд, автореферат

Актуалност на темата и структуриране на разработката:

Проблемните зони в анализа на учителския труд и професионалните характеристики на учителите винаги са били обект на внимание от изследователите, ангажиращи се с педагогическа психология. Да се потърси връзка между способността за самооценяване и професионалното усъвършенстване, при учителите, е интересен изследователски тезис, още повече, че самият процес на самоусъвършенстване предполага адекватност в оценяването на собствените знания, професионални умения и личностни компетенции и тяхното успешно прилагане.

Предложената за рецензиране дисертационна разработка е в общ обем от 144 страници разпределени в увод, три глави, изводи, препоръки и приложение в което са поместени резултати от проведено психологично изследване. Използвани са 119 литературни източника, от които 99 на кирилица и 20 на латиница.

Съдържание на дисертационния труд:

Уводът включва обосновано представяне актуалността на избраната тема за дисертационната разработка, свързана с проблема за ролята на самооценката за професионалното усъвършенстване на учителя в образователната система.

Глава първа предлага теоретичен преглед на професионалната рефлексия, самооценката и атрибутивния стил при учителите. В началото се дава характеристика на педагогическия труд, след което се представя идеята за рефлексията чрез инвариантите на монистичната структура на личността (по В.Моргун) включваща: пространствено-времеви ориентации на личността, потребностно-волеви преживявания, съдържателна насоченост и равнище на усвояване на дейността, както и предшестващи форми за нейната реализация. Професионалната рефлексия се „проявява като механизъм, който регулира осъзнатото професионално поведение“. (с.18) Вероятно, за да обоснове значимостта на педагогическата рефлексия, докторантът е представил много подробно резултати от проведени изследвания на докторанти на В.Василев, които имат безспорно информационно значение, но утежняват текста. По-правилно би било да се анализират техните резултати, които да обосноват значимостта на професионалната рефлексия за педагогическата професия, тъй като посочените данни вече са придобили общественост. Безспорен е фактът, че педагогическата рефлексия е неотделим компонент на професионалното развитие на учителя, но тя притежава двойственост – едновременно е процес и продукт на педагогическия труд, а уменията за рефлексивен анализ са функция на професионалния опит и включват: самонаблюдение, самооценка и самоусъвършенстване. В частта „Същност на самооценката и на атрибутивния стил“ подробно е разгледана теорията на Фриц Перлс за стимулиращата роля на незавършените ситуации, а справянето с тях се свързва със саморегулацията на личността. Докторантът смята, че атрибутивният стил изпълнява регулативна функция и подкрепя самооценката на личността и вероятно това се определя

като единствена връзка между тях. В следващата част на теоретичния обзор се обосновава идеята за „Аз- ефективността“ чрез теорията за социалното учене на А.Бандура, а „ефектът на Пигмалион“ се представя като стимулатор на саморазвитието и самоусъвършенстването на личността.(с.38) Асертивността и характеристиките на асертивното поведение подпомагат този процес.

По-висока степен на аналитичност има в последните три части на първа глава, където докторантът е направил успешен опит за теоретичен анализ на връзката между самооценката и комуникативните стратегии на личността, кариерната мотивация на учителите и взаимодействието на учителя с учениците.

Втора глава съдържа изследователския дизайн на проведеното, от докторанта изследване. Хипотезите, както и задачите на изследването са конкретни и ясни. За реализирането му са използвани адаптирани за български условия психологични въпросници: 1. Личностна скала за атрибутивен стил на личността (Радославова, М., Величков, А. 2005); 2. Психологичен тест за кариерна мотивация на личността (Slavchov & Stoyanova, 2007); 3. скала за нагласата на учителя за взаимодействие с учениците (Игов И., Рандев П., 1992) Присъствието на самите въпросници с листовете за отговори отвлича вниманието на четеца. Мисля, че по-подходящо би било те да се поместят в Приложенията. Обхватът на изследваните лица е голям - 282 учители с трудов стаж 1 до 40 години. Възрастовият диапазон включва изследвани лица от 23 до 65 години. За съжаление факторът педагогически стаж не е включен като променлива в изследването и хипотезите. Мисля, че той оказва най-силно влияние както върху самооценката, така и върху стремежа за професионално усъвършенстване на учителите.

Трета глава представя нагледно резултатите от изследването. Получените резултати са представени в 11 таблици и 5 диаграми. Със статистическа значимост са доказани повдигнатите работни хипотези, като логично се

доказва и основната, но това не е упоменато. Установени са важни зависимости, чрез доказване на връзка между самооценката на атрибутивния стил на учителя и демократичния му стил на взаимодействие с учениците, между характеристиките на стиловете на взаимодействие на учителя с учениците и кариерната му мотивация, между самооценката на кариерната мотивация и нагласите на учителите за взаимодействие с учениците. Интересно е и заключението, че самооценката на атрибутивния стил и нагласите за взаимодействие с учениците се влияят от възрастта на учителя. Това се отнася и за самооценката на кариерната мотивация и нагласите за взаимодействие с учениците. Докторантът, обаче, не обяснява какво е съдържанието на тези връзки, в каква възраст атрибутивният стил и кариерната мотивация са най-силно изразени и как това повлиява типа нагласа на учителите за взаимодействие с учениците им.

Изводите и препоръките за практиката като самостоятелна част по-скоро имат формата на обобщение на резултатите от проведеното изследване. Препоръките имат твърде общ характер и не синхронизират с получените резултати. Хаотичното участие в „разнообразни обучения и тренинги“ по-скоро би натоварило учителя и довело до занижена мотивация за професионално усъвършенстване.

Оценка на автореферата и публикациите по темата:

Предпоженият за рецензиране автореферат отговаря на съдържанието на дисертацията. В него са включени и 3 броя статии, които докторантът е публикувал в национални списания.

Приноси на дисертационния труд:

В така предложените приноси докторантът Христо Йорданов е включил:

1. Разработен е теоретичен модел на самооценката на съвременни учители за професионалното им самоусъвършенстване в контекста на атрибутивния стил, кариерната мотивация и стиловете на взаимодействие на учителите с учениците.

2. Разработен е изследователски модел на самооценката на съвременни учители за професионалното им самоусъвършенстване в контекста на атрибутивния стил, кариерната мотивация и стиловете на взаимодействие на учителите с учениците. (с.202)

Нито в теоретичната част, нито в изследователската не се поставя идеята за този модел. Ако докторантът има претенциите, че той е разработен и експериментално доказан тогава би трябвало да се търси неговата валидност, да се установи, че структурните му елементи не се взаимоизключват, а се допълват. Ако той е успешен вероятно учителите трябва да бъдат обучавани в такъв атрибутивен стил, кариерна мотивация и стил на взаимодействие с учениците, който би обезпечил тяхното професионално самоусъвършенстване.

Въпроси към докторанта:

Каква е структурата на разработения, от Вас, модел на самооценката за професионално самоусъвършенстване на учителите?

В каква възраст атрибутивният стил и кариерната мотивация са най- силно изразени и как това повлиява съдържателно типа нагласа на учителите за взаимодействие с учениците им?

Заклучение:

Предложеният за рецензиране дисертационен труд притежава много достойнства, но има и доста пропуски, които надявам се, могат да бъдат обосновано обяснени на откритото заседание на научното жури. В резултат на прочита на предложената разработка “Самооценката за професионално самоусъвършенстване на учителите“, без да омаловажавам извършената

работа, предлагам на докторант Христо Йорданов да бъде присъдена научната и образователна степен „доктор“

29.09.2016 г.

Рецензент:

/доц.д-р Р.Манчева/